

Στον αιώνα σου γράφε αυτά που βλέπεις

του Κώστα Λυμπουρή

Διαβάζοντας κατά καιρούς κείμενα του Χρίστου Ζάνου, επέμενα –όπως και άλλοι φίλοι, αλλά και αγαπημένα πρόσωπα από το στενό οικογενειακό του περιβάλλον– στην ιδέα ότι έπρεπε να συγκεντρωθούν σε μία έκδοση. Ίσως και κάπως φορτικά, είχαμε την άποψη ότι τα βιώματά του όφειλε να τα δώσει στον κόσμο, για να παραμείνουν ως άλλο ένα ιδιαίτερο προσωπικό του έργο, ως μια επιπλέον προσφορά στον τόπο. Προσωπικά, διαπίστωνα μια συναντίληψή μας σ' ό,τι αφορά τα κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα που έχουμε βιώσει στην Κύπρο και την Ελλάδα τις τελευταίες πέντε-έξι δεκαετίες. Έχοντας μάλιστα υπόψη μου και την πνευματική του κατάρτιση, ήμουν βέβαιος ότι είναι ο άνθρωπος που μπορεί να ζωντανέψει τα ιστορικά αυτά γεγονότα μέσα από τη λογοτεχνία.

Διαβάζοντας τα διηγήματά του, ρίζωσε στο μυαλό

μου η φράση της κυπριακής διαλέκτου «άνθρωπος εν' ο τόπος» (άνθρωπος είναι ο τόπος). Η αλλαγή ενός και μόνο συμφώνου –με το πιο «βαρύ» δ αντί του θ– προσδίδει στην έννοια βαθύτερο νόημα, που έχει να κάνει μ' ένα υψηλότερο ηθικό ανάστημα. Είναι ο άνθρωπος –προπάντων σε κάποιες άλλες εποχές– της φτώχειας, του κάματος, των κοινωνικών αλλά και των εθνικών αγώνων. Είναι το θύμα της κοινωνικής αδικίας και της πιο παράλογης βίας, ιδιαίτερα της εμφύλιας. Ο Ζάνος επιμένει ότι ο τόπος μας αξίζει πολύ περισσότερα απ' όσα κάνουμε γι' αυτόν. Ή, ότι τουλάχιστον δεν άξιζε να τον οδηγήσουν κάποιοι εδώ που τον οδήγησαν, «εν μέσω πυροβολισμών». Με αυτά τα δεδομένα, ο Ζάνος, αποδίδει μέσα από τα κείμενά του το ήθος του ανθρώπου και του τόπου (ως συλλογικής οντότητας).

Σπεύδω να αναδείξω το γεγονός ότι ο ίδιος υπήρξε μαχητής σε αγώνες κοινωνικούς, δημοκρατικούς και πνευματικούς (στην Κύπρο και στην Ελλάδα). Βιώνοντας δύσκολες καταστάσεις, σε ακραία σχεδόν όρια, με στερήσεις οι οποίες με τα μέτρα των ημερών μας μοιάζουν απίστευτες. Υπηρέτησε μια ζωή με αφοσίωση το θέατρο και την εκπαίδευση της Κύπρου, πάντα με το ήθος του έντιμου δασκάλου και δημιουργού. Ο ίδιος προσωπικά κουβαλάει και το πιο βαρύ φορτίο της τραγωδίας του '74, αφού έχασε τον αδελφό του (σ' αυτόν αφιερώνει και το βιβλίο του). Έζησε με τον πιο έντονο τρόπο όλες τις συνέπειες της τραγωδίας της Κύπρου. Παρ' όλα αυτά, πι-

στεύει στην συμφιλίωση και τη συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας, και αγωνίζεται με πάθος γι' αυτήν, θεωρώντας την ως τη βασικότερη προϋπόθεση για ένα κοινό μέλλον πάνω στο νησί μας.

Οι ιστορίες του (τα αυτοβιογραφικά του διηγήματα) είναι ό,τι πιο αυθεντικό αποδίδει την έννοια της ταυτότητάς μας, γιατί χαρακτηρίζονται από τη μεγάλη αρετή της αλήθειας. Ο Ζάνος αναδεικνύει με τρόπο απολύτως έντιμο τα ιστορικά γεγονότα και αυτό είναι ένα μείζον ζητούμενο για τη λογοτεχνία. Παραφράζοντας τον γνωστό στίχο του Ελύτη, μπορούμε να πούμε πως ο Ζάνος «στον βίο του καταγράφει αυτά που βλέπει...» Γι' αυτό και η γραφή του δεν έχει τίποτε το «πεποιημένο» και φτιαχτό, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα σκληρό και διαποτισμένο με αίμα «ντοκιμαντέρ».

Σημειώνω ακόμα τον χώρο όπου κινείται η αφήγησή του, τη Μεσαορία, τον κάμπο, το χωριό του, τον Πεδιαίο ποταμό, την αφόρητη κάψα του καλοκαιριού, στοιχεία που συνθέτουν ένα αληθινό θεατρικό σκηνικό, μέσα στο οποίο κυκλοφορούν οι σκιές της δικής του ιστορίας, οι ήρωες των διηγημάτων του και ανάμεσά τους, σαν φάντασμα, ο ίδιος.

Ο Κώστας Λυμπουρής είναι Ελληνοκύπριος φιλόλογος και λογοτέχνης. Είναι συγγραφέας, ανάμεσα σε άλλα, του μυθιστορήματος *Αθαλάσσα* (Αθήνα, Το Ροδακίό, 2021), που βραβεύτηκε με το Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας της Κύπρου.